

HISTORIAN KIELITIE TOINEN OPPIMATERIAALI

Luku 3: Suomi 1800-luvulla

Pilvi Orasuo

Kaisa Kauhanen

Elina Pentikäinen

TAMPERE

HISTORIAN KIELITIETOINEN OPPIMATERIAALI

Tämä materiaali on tarkoitettu yläkoulun valmistavan luokan opetukseen. Materiaalissa on yläkoulun seitsemännen luokan historian sisältöjä. Materiaalia voi käyttää myös alaspäin eriyttävänä materiaalina seitsemännen luokan oppilailla.

Luku 3: Suomi 1800-luvulla

- Säädyt Suomessa
- Aatelisto, papisto, porvaristo, talonpojat, säätyjen ulkopuoliset
- Elämää maaseudulla
- Elämää kaupungeissa

Luku 1: Mitä historia on?

Luku 2: Suomesta tulee osa Venäjää

Luku 3: Suomi 1800-luvulla

Luku 4: Teollistuminen muuttaa maailmaa

Luku 5: Imperialismi - Eurooppalaiset valloittavat maailmaa

Luku 6: Suomi ja demokratia

Luku 7: Ensimmäinen maailmansota

Tekstit ja tehtävät: Pilvi Orasuo, Kaisa Kauhanen, Elina Pentikäinen

Piirroskuvat: Aatu Seppänen

Valokuvat: Finna.fi

Julkaisuvuosi: 2025

TAMPERE

3. SUOMI 1800-LUVULLA

Säädyt Suomessa

Ihmiset jaettiin säätyihin. **Sääty** tarkoittaa ihmisryhmää, johon ihminen syntyi. Säätyjä on neljä: aatelisto, papisto, porvaristo ja talonpojat. Suurin osa suomalaisista ei kuulunut säätyyn. He olivat säätyjen ulkopuolella.

Sanasto:

jaettiin, **jakaa 1**
säätyihin, **sääty**
tarkoittaa, **tarkoittaa 1**
ihmisryhmää, **ihmisryhmä**
syntyi, **syntyä 1**
ei kuulunut, **kuulua 1**
ulkopuolella, **ulkopuoli**

Tehtävät

1. Lue teksti. Vastaa kysymyksiin.

- Mitä tarkoittaa sääty? _____
- Kirjoita neljä säätyä. _____
- Jos ihminen ei kuulunut säätyyn, hän oli... _____

Aateliset asuivat kartanoissa. (Museovirasto)

Aateliset miehet
kokoontuivat
Helsingissä 1877-1878.
(Museovirasto)

Aatelisto

Aatelisto oli ensimmäinen ja korkein sääty. Aatelisia oli vähän. He olivat rikkaita ja heillä oli paljon valtaa. He eivät maksaneet veroja. Aateliston miehet olivat korkeasti koulutettuja. He olivat virkamiehiä. Aateliston naiset olivat kotona. He huolehtivat kodista. Heillä oli palvelijoita. Aatelisto asui kartanoissa.

Sanasto:

korkein, **korkea**
rikkaita, **rikas**
valtaa, **valta**
virkamiehiä, **virkamies**
kotona, **koti**
huolehtivat, **huolehtia 1**
palvelijoita, **palvelija**
asui, **asua 1**

Papisto

Papisto oli toinen sääty. Luterilaisen kirkon papit Suomessa kuuluivat papistoon. Papisto piti jumalanpalveluksia, opetti lukemaan ja kirjoitti ylös syntyneet ja kuolleet ihmiset. Papeilla oli paljon valtaa kylän elämässä. Kirkko antoi rangaistuksia, jos joku asukas rikkoi hyvää käytöstä. Papit asuivat pappiloissa. He eivät maksaneet veroja.

Sanasto:

papit, **pappi**
piti, **pitää 1**
jumalanpalveluksia,
jumalanpalvelus
opetti, **opettaa 1**
lukemaan, **lukea 1**
kirjoitti ylös, **kirjoittaa ylös 1**
syntyneet, **syntynyt**
kuolleet, **kuollut**
kylän, **kylä**
elämässä, **elämä**
antoi, **antaa 1**
rangaistuksia, **rangaistus**
joku
rikkoi, **rikkoa 1**
käytöstä, **käytös**
maksaneet, **maksaa 1**

Porvaristo

Porvaristo oli kolmas sääty. Porvarit asuivat kaupungeissa. He päättivät kaupungin asioista. Käsityöläiset ja kauppiat kuuluivat porvaristoon. Käsityöläiset tekivät kenkiä, vaatteita ja käyttöesineitä. Käsityöläisiä olivat suutarit, räätälit ja sepät. Kauppiat kävivät kauppaa kaupungeissa. Kauppiat myivät ja ostivat tavaroita. Porvaristo oli rikasta ja köyhää.

Sanasto:

päättivät, **päättää 1**
käsityöläiset, **käsityöläinen**
kauppiat, **kauppias**
kenkiä, **kenkä**
vaatteita, **vaate**
käyttöesineitä, **käyttöesine**
suutarit, **suutari**
räätälit, **räätäli**
sepät, **seppä**
kävivät kauppaa, **käydä**
kauppaa 2
myivät, **myydä 2**
ostivat, **ostaa 1**
tavaroita, **tavara**

Talonpojat

Talonpojat olivat neljäs sääty. Talonpojat omistivat ja viljelivät maata maaseudulla. Osa talonpojista oli rikkaita, osa köyhiä. Kaikki asiat valmistettiin itse. Ruoka viljeltiin ja vaatteet ommeltiin. Talonpojat myös kalastivat, metsästivät, keräsivät marjoja ja sieniä. Talonpojilla oli kotieläimiä. Talonpoikia auttoivat säätyjen ulkopuolella olevat ihmiset. Vanhin poika sai maatilan, kun perheen isä kuoli. Muut lapset muuttivat pois.

Sanasto:

omistivat, **omistaa 1**
valmistettiin, **valmistaa 1**
itse
ruoka
ommeltiin, **ommella 3**
kalastivat, **kalastaa 1**
metsästivät, **metsästää 1**
keräsivät, **kerätä 1**
marjoja, **marja**
sieniä, **sieni**
kotieläimiä, **kotieläin**
auttoivat, **auttaa 1**
poika
sai, **saada 2**
maatilan, **maatila**
muut
lapset, **lapsi**
muuttivat, **muuttaa 1**
pois

Piika oli naispalvelija. Renki oli miespalvelija. (Kouvolan kaupunki)

Säätyjen ulkopuoliset

Säätyjen ulkopuolella olivat todella köyhät ihmiset. Suurin osa suomalaisista, noin 70 %, ei kuulunut säätyihin. Säätyjen ulkopuolelle jäivät esimerkiksi torpparit, piiat ja rengit ja tilattomat ihmiset. He tekivät paljon töitä muille säädyille. Torpparit vuokrasivat maata talonpojilta. He tekivät töitä ja maksoivat maatilan vuokran työllä. Piikat olivat naisia ja rengit olivat miehiä, jotka työskentelivät talonpojille. Tilattomalla ei ollut omaa kotia. Kun he tekivät töitä muille säädyille, he saivat ruokaa ja nukkumapaikan.

Sanasto:

todella
jäivät, **jäädä 2**
tilattomat, **tilaton** (=ihminen, jolla ei ole maatilaa)
tekivät, **tehdä 2**
töitä, **työ**
vuokrasivat, **vuokrata 4**
maata, **maa**
työskentelivät, **työskennellä 3**
nukkumapaikan, **nukkumapaikka**

Tehtävät

1. Lue teksti. Vastaa kysymyksiin.

- Kuinka paljon aatelisia oli? _____
- Mitä aateliston naiset tekivät? _____
- Mitä papit tekivät? _____
- Keitä porvaristoon kuului? _____
- Missä porvarit asuivat? _____
- Mitä talonpojat tekivät? _____
- Ketkä autoivat talonpoikia? _____
- Kuinka monta prosenttia suomalaisista ei kuulunut säätyihin? _____
- Mitä säätyjen ulkopuoliset tekivät? _____

2. Yhdistä väite ja sääty. Kirjoita kirjain laatikkoon.

- A.** Asuivat maaseudulla
- B.** Korkein sääty
- C.** Tekivät töitä muille
- D.** Opetti lukemaan
- E.** Torpparit, piiat ja rengit
- F.** Rikkain sääty
- G.** Tilattomat ihmiset
- H.** Köyhät ihmiset
- I.** Antoi rangaistuksia
- J.** Päättivät kaupungin asioista
- K.** Heillä ei ollut omaa kotia
- L.** Suutarit, räätäli ja sepät
- M.** Neljäs sääty
- N.** Viljelivät ruokaa
- O.** Miehet olivat virkamiehiä

AATELISTO

PAPISTO

PORVARISTO

TALONPOJAT

A

SÄÄTYJEN ULKOPUOLISET

3. Mikä sana puuttuu? Kirjoita viivalle.

- Ihmiset jaettiin _____.
- Suurin osa ihmisistä _____ säätyyn.
- He olivat säätyjen _____.
- _____ asui kartanoissa.

4. Taivuta verbiä. Kirjoita verbi taulukkoon.

a. syntyä 1

Persoona-pronomini	Preesens positiivinen	Preesens negatiivinen	Imperfekti positiivinen	Imperfekti negatiivinen
minä		<i>en synny</i>		
sinä			<i>synnyit</i>	
hän				
me				<i>emme syntyneet</i>
te	<i>synnytte</i>			
he				

b. työskennellä 3

Persoona-pronomini	Preesens positiivinen	Preesens negatiivinen	Imperfekti positiivinen	Imperfekti negatiivinen
minä				
sinä			<i>työskentelit</i>	
hän	<i>työskentelee</i>			
me				
te				<i>ette työskennelleet</i>
he		<i>eivät työskentele</i>		

Maaseudulla viljellään viljaa. (Museovirasto)

Elämää maaseudulla

Suurin osa suomalaisista asui maaseudulla. Maaseutu ei ole kaupunkia. Maaseudulla viljellään maata. 1800-luvulla Suomessa syntyi paljon lapsia ja väkiluku kasvoi. Ihmisiä myös kuoli paljon. Hygieniä oli huonoa. Taudit olivat vaarallisia. Lääkäreitä oli vähän. Ruokaa oli vähän ja ihmisillä oli nälkä.

Perheet olivat isoja. Koko perhe asui samassa talossa tai huoneessa. Lapset tekivät töitä maatiloilla. Miehet olivat töissä pellolla ja naiset laittoivat ruokaa, hoitivat lapsia ja eläimiä. Hevonen oli tärkein eläin. Hevonen on iso ja vahva eläin. Se auttoi ihmisiä maatilan töissä.

Maatiloilla oli myös lehmä. Lehmästä saa maitoa. Keväällä ja kesällä viljeltiin maata. Talonpojat viljelivät ruista ja ohraa. Kesän lopussa oli sadonkorjuu eli vilja ja heinä kerättiin pois pellolta. Kerätty sato oli pieni tai suuri. Jos sato oli pieni, talvella oli nälkä. Talvella Suomessa oli kylmää ja maaseudulla oli pimeää. Talvella ei voinut viljellä maata. Talvella metsästettiin ja hiihdettiin. Pitkät matkat kuljettiin hevosen vetämällä reellä.

Hevonen vetää rekeä talvella. (Museovirasto)

Sanasto:

syntyi, **syntyä 1**
väkiluku
kasvoi, **kasvaa 1**
hygieniä
taudit, **tauti**
vaarallisia, **vaarallinen**
lääkäreitä, **lääkäri**
vähän
ruokaa, **ruoka**
nälkä
isoja, **iso**
samassa, **sama**
talossa, **talo**
huoneessa, **huone**
maatiloilla, **maatila**
pellolla, **pelto**
laittoivat, **laittaa 1**
hoitivat, **hoitaa 1**
eläimiä, **eläin**
auttoi, **auttaa 1**
lehmä, **lehmä**
maitoa, **maito**
ruista, **ruis**
ohraa, **ohra**
sadonkorjuu
sato
kylmää, **kylmä**
pimeää, **pimeä**
ei voinut, **voida 2**
metsästettiin, **metsästää 1**
hiihdettiin, **hiihtää 1**
kuljettiin, **kulkea 1**
reellä, **reki**

Tehtävät

1. Onko väite oikein vai väärin? Ympyröi.

a. Suurin osa suomalaisista asui maaseudulla.	oikein / väärin
b. 1800-luvulla perheet olivat pieniä.	oikein / väärin
c. Talonpoikien lapset tekivät töitä maatilalla.	oikein / väärin
d. Lehmä oli maatilojen tärkein eläin.	oikein / väärin
e. Talonpojat viljelivät ohraa ja ruista.	oikein / väärin
f. Talvella Suomessa oli lämmin.	oikein / väärin

2. Kirjoita puuttuva sana viivalle.

- a. Suurin osa suomalaisista asui _____.
- b. Maaseudulla _____ maata.
- c. Ruokaa oli _____ ja ihmisillä oli _____.
- d. Perheet olivat _____.
- e. Miehet olivat töissä _____ ja naiset laittoivat _____, hoitivat lapsia ja eläimiä.
- f. _____ oli tärkein eläin.
- g. Kesän lopussa oli _____ eli vilja ja heinä kerättiin pellolta pois.
- h. Talvella Suomessa oli _____ ja maaseudulla oli _____.
- i. Talvella _____ ja hiihdettiin.
- j. Pitkät matkat kuljettiin hevosen vetämällä _____.

3. Mitä eläin sanoo? Yhdistä eläin ja ääni. Yhdistä ääneen verbi.

a. koira	• röh röh	• kotkottaa
b. kissa	• mää	• maukua
c. lehmä	• kukkokiukuu	• haukkua
d. hevonen	• ihhahhaa	• hirnua
e. kana	• hau	• laulaa
f. kukko	• miau	• röhkiä
g. lintu	• titityy	• kiekua
h. sika	• ammuu	• määkiä
i. lammas	• kot kot	• ammua

4. Mitä eläimet sanovat sinun kielelläsi? Kirjoita vihkoon.

Helsinki 1850-luvun jälkeen. (Museovirasto)

Elämää kaupungeissa

Suomessa kaupunkia oli vähän. Kaupungit olivat pieniä ja köyhiä. Porvarit asuivat kaupungeissa. Porvarit päättivät kaupungin asioista. Naiset eivät saaneet päättää kaupungin asioista.

Porvarit ottivat mallia aatellisista ja aatelisten kodeista. He ostivat koteihinsa hienoja huonekaluja, tauluja, viherkasveja ja koriste-esineitä. Rikkailla porvareilla oli palvelijoita.

Usealla kaupunkilaisperheellä oli eläimiä ja he viljelivät maata. Porvaristoperheillä oli hyötypuutarhoja, joissa he kasvattivat hyötykasveja, kuten marjoja ja yrttejä.

1800-luvulla kaupungit kasvoivat ja syntyi uusia kaupunkia. Se johtui siitä, että kaupunkeihin perustettiin tehtaita. Tehtaisiin tarvittiin työntekijöitä.

Sanasto:

päättivät, **päättää 1**
 ottivat mallia, **ottaa mallia 1**
 hienoja, **hieno**
 huonekaluja, **huonekalu**
 tauluja, **taulu**
 viherkasveja, **viherkasvi**
 koriste-esineitä, **koriste-esine**
 kaupunkilais, **kaupunkilainen**
 hyötypuutarhoja, **hyötypuutarha**
 kasvattivat, **kasvattaa 1**
 hyötykasveja, **hyötykasvi**
 marjoja, **marja**
 yrttejä, **yrtti**
 tehtaita, **tehdas**
 työntekijöitä, **työntekijä**

Tehtävät

1. Lue teksti. Vastaa kysymyksiin.

- Ketkä asuivat kaupungeissa? _____
- Millaisia porvareiden kodit olivat? _____
- Mitä kasvatettiin puutarhoissa? _____
- Miksi kaupungit kasvoivat 1800-luvulla? _____

2. Onko väite oikein vai väärin? Ympyröi.

- a. Rikkailla porvareilla oli palvelijoita.
- b. Kaupungeissa viljeltiin viljaa.
- c. Naiset päättivät kaupunkien asioista.
- d. Kaupungit olivat isoja ja rikkaita.
- e. Kaupunkeihin perustettiin maatiloja.
- f. Porvarit ottivat mallia aatelisista.

oikein / väärin

oikein / väärin

oikein / väärin

oikein / väärin

oikein / väärin

oikein / väärin

3. Miten köyhä koti maaseudulla eroaa kaupungin porvarin kodista?

Vertaile ja kirjoita viivalle eroja.

Savupirtti. (Museovirasto)

J. L. Runebergin koti. (Visit Porvoo, Mediabank)

4. Kirjoita puuttuva verbi viivalle.

- a. Suomessa kaupunkeja _____ vähän. Kaupungit _____ pieniä ja köyhiä.
- b. Porvarit _____ kaupungeissa. Porvarit _____ kaupungin asioista.
- c. He _____ koteihinsa hienoja huonekaluja, tauluja, viherkasveja ja koriste-esineitä.
- e. Usealla kaupunkilaisperheellä _____ eläimiä ja he _____ maata.
- f. 1800-luvulla kaupungit _____ ja _____ uusia kaupunkeja.

5. Taivuta verbiä. Kirjoita verbi taulukkoon.

a. päättää 1

Persoona-pronominini	Preesens positiivinen	Preesens negatiivinen	Imperfekti positiivinen	Imperfekti negatiivinen
minä		<i>en pääätä</i>		<i>en päättänyt</i>
sinä				
hän			<i>päätti</i>	
me				
te	<i>päätätte</i>			
he				<i>eivät päättäneet</i>

b. tarvita 5

Persoona-pronominini	Preesens positiivinen	Preesens negatiivinen	Imperfekti positiivinen	Imperfekti negatiivinen
minä				
sinä			<i>tarvitsit</i>	
hän	<i>tarvitsee</i>			
me		<i>eivät tarvitse</i>		
te				<i>ette tarvinneet</i>
he				

6. Kirjoita oikea sääty viivalle.

a. _____ b. _____ c. _____ d. _____ e. _____

7. Lue sivut 2-3 uudestaan.

Kirjoita jokaisesta säädystä kaksi virkettä.

Esimerkki: Aatelisto ei maksanut veroja.
